

تحلیل نقش ادراک خطر بر رفتار محیطی هنگام زمین لرزه در مجموعه گنجعلیخان و بازار کرمان*

علی شرقی^۱، شریف مطوف^۲، سعیده اسدی^۳** (نویسنده مسئول)

^۱ استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
^۲ دکتری برنامه‌ریزی شهری، مدرس مدعو گروه بازسازی پس از سانحه، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی
^۳ دانشجوی دکتری معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۹/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۳/۲۱

چکیده

نقش بافت تاریخی گنجعلیخان و بازار کرمان در شکل‌گیری منظر ذهنی جامعه و ادراک از شهر انکارناپذیر است. آسیب‌پذیری در برابر زمین‌لرزه، پیچیدگی، قدمت، وجود عناصر معماری تکرار شونده و تراکم این بافت مفهوم ادراک محیط، ایمنی منظر ذهنی و رفتار حین شرایط بحرانی را امری متفاوت می‌سازد. پژوهش حاضر به تحلیل آسیب‌پذیری منظر ذهنی کاربران مجموعه گنجعلیخان و بازار کرمان در برابر زلزله احتمالی با تأکید بر جنبه‌های فردی ادراک محیط و خطر می‌پردازد. هدف از پژوهش، بررسی ارتباط ادراک خطر با ادراک بافت‌های تاریخی شهری و تأثیر آن بر رفتار افراد حین زلزله است. با توجه به ماهیت موضوع، رویکرد توصیفی، تحلیلی و پیمایشی اتخاذ شده است. جمع‌آوری اطلاعات با روش کمی و کیفی و ابزار پرسشنامه، مصاحبه عمیق با بازاریان، کارمندان سایت، کاربران و تکنیک نقشه‌نگاری با هدف بررسی منظر ذهنی صورت گرفته است. بر اساس یافته‌های پژوهش ادراک خطر دارای همبستگی مثبت با ادراک و رفتار محیطی است. افراد با سطح بالاتری از شاخص‌های ادراک خطر، دارای سطح بالاتری از ادراک محیط و رفتار صحیح‌تری حین زلزله هستند. بخش دیگر جامعه مورد پژوهش با سطح پایین‌تر ادراک خطر زلزله و پیامدها، تمهیدات مقابله و راه‌کارهای کاهش خطر در بافت تاریخی دارای ادراک ضعیفی از محیط، رفتار نامناسب هنگام زمین‌لرزه و ناآگاهی از مسیرهای خروج و نقاط امن بودند. به نظر می‌رسد با مداخله در کاربری‌ها، عناصر کالبدی و شبکه‌های دسترسی به منظور خواناسازی بافت و با تکیه بر نقاط شاخص، می‌توان به تقویت منظر ذهنی و ادراک محیط، ایجاد فرهنگ ایمنی، آگاهی از نقاط امن و فضاهای باز و آمادگی تخلیه اضطراری و متعاقب آن تقویت ادراک از سانحه و کاهش خطرپذیری‌های ادراکی مجموعه و بازار در برابر زمین‌لرزه احتمالی دست یافت.

واژگان کلیدی: منظر شهری، مجموعه گنجعلیخان و بازار کرمان، زمین‌لرزه، رفتار محیطی، ادراک خطر.

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سعیده اسدی با عنوان «مدیریت کاهش خطرپذیری و بحران بافت‌های تاریخی شهری در برابر زلزله، مورد مطالعاتی: مجموعه گنجعلیخان و بازار کرمان» به راهنمایی دکتر علیرضا فلاحتی و مشاوره دکتر شریف مطوف در رشته بازسازی پس از سانحه دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی در سال ۱۳۹۰ انجام شده است و در دوره دکتری مورد بازبینی قرار گرفته است.

** E-Mail: Saeedehasadi1363@gmail.com

Analysis the Role of Risk Perception on Environmental Behaviors During an Earthquake in Ganj'alikhan Complex and Kerman Bazaar

Ali Sharghi

Assistant Prof., Faculty of Architectural and Urban Planning, Shahid Rajaei teacher training University, Tehran, Iran

Sharif Motawef

Ph.D. in Urban Planning, Visiting Prof., Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Saeedeh Asadi *

Ph.D. Student in Architectural and Urban Planning, Shahid Rajaei teacher training University, Tehran, Iran

* Saeedehasadi1363@gmail.com

Abstract:

The role of historical Ganjalikhan complex and Kerman bazaar in the formation of subjective landscape and the city conception is undeniable. Vulnerability to earthquakes, fabric complexity, old buildings, repeating architectural elements and the dense fabric make the concept of environmental perceptions, subjective landscape safety and behavior during emergency situations, different. This research analyzes the vulnerability of the user's subjective landscape of Ganjalikhan complex and Kerman bazaar against possible earthquake with emphasis on individual aspects of the risk cognition and environmental perception. The aim of this study is to investigate the relationship between risk perception and environmental perception and their impacts on human behavior during the earthquake. According to the nature of the research a descriptive, analytical and survey approach has been used. Qualitative and quantitative data collection methods and questionnaires, in-depth interviews with vendors and site staff and mapping techniques for assessing the subjective landscape are used. Based on the findings risk perception is positively correlated with the environmental perception. People with a higher level of risk cognition index have a higher level of environmental perceptions and more accurate actions during the earthquake. Another part of the research community with a lower level of risk perception and consequences of the earthquake, response actions and strategies to reduce the risk in historical fabrics had insignificant environmental perception, behavior and unawareness of outbound routes and the safe zones. It seems by intervening in land use, structural elements and networks, with the aim of fabric preparedness by relying on landmarks, can change the subjective landscape and environmental perception, creating safety culture, awareness of safe zones and open spaces and emergency evacuation preparedness and its subsequent are strengthening the risk perception and reducing complex and bazaar vulnerabilities against possible earthquake.

Keywords: historical fabric, Ganjalikhan complex and Kerman bazaar, earthquake, environmental behaviors, risk perception.